

30.5.2024

VN/6649/2024
VN/6649/2024-MMM-2

Ruokavirasto

Viite: Talousarvioasetus (254/2004) 66i §

Maa- ja metsätalousministeriön kannanotto Ruokaviraston vuoden 2023 tilinpäätöksestä

Maa- ja metsätalousministeriön (ministeriö) kannanotto Ruokaviraston toiminnasta perustuu Ruokaviraston vuoden 2023 tilinpäätösasiakirjaan, Valtiontalouden tarkastusviraston (VTV) laatimaan tilintarkastuskertomukseen vuodelta 2023 sekä viraston toiminnasta saatuun muuhun informaatioon. Ministeriö esittää kannanottonaan viitekohdassa mainitun asetuksen perusteella Ruokaviraston vuoden 2023 tilinpäätökseen seuraavaa:

1. Arvio tuloksellisuuden kehityksestä ja asetettujen tavoitteiden toteutumisesta

a) Yhteiskunnallisen vaikuttavuuden tuki

Ruokavirasto tuki toiminnallaan maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalan yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden saavuttamista, erityisesti maaseudun kehittämisen sekä maa- ja elintarviketalouden politiikkasektoreilla. Viraston toiminta tuki myös YK:n kestävän kehityksen tavoitteiden saavuttamista.

Toimintavuoteen vaikuttivat yleisen turvallisuustilanteen sekä viraston taloudellisen tilanteen heikkenemisen lisäksi edelleen myös Venäjän hyökkäyssota Ukrainaan, eläintautien erikoistilanteet sekä EU:n yhteisen maatalouspolitiikan uuden strategiakauden (CAP-suunnitelmakausi 2023—2027) käynnistyminen. Priorisoimalla tehtäviä Ruokavirasto pystyi kuitenkin hoitamaan maaseutuhallinnon sekä elintarvikeketjun turvallisuuden ja laadun varmistamisen keskeiset tehtävät ja varmisti näin osaltaan huoltovarmuutta ja ruokaturvaa. Virasto huolehti edelleen Ukrainan sotaan liittyvistä tehtävistä kuten talouspakotteiden toimeenpanosta, pakolaisten mukanaan tuomien lemmikkien maahantuloon liittyvien riskien hallinnasta sekä lisääntyneiden kauttakuljetusten ja itäisten rajanylityspaikkojen sulkemisen aiheuttamista erityisjärjestelyistä. Viraston työllä oli suuri yhteiskunnallinen merkitys myös viennin edistämisessä, harmaan talouden torjunnassa sekä eläintautien ja antibioottiresistenssin torjunnassa.

Keskeiset toimintaa ohjaavat viraston asiakirjat ovat muun muassa viraston strategia 2020—2023, elintarvikeketjun monivuotinen kansallinen valvontasuunnitelma vuosille 2021—2024 sekä tutkimusohjelma vuosille 2020—2024. Ruokaviraston toiminta oli organisoitu linjoihin ja toimintakokonaisuuksiin, joiden mukaisesti alla on kuvattu tulostavoitteiden toteutumista.

Postiosoite
Postadress
Postal Address
Maa- ja metsätalousministeriö

Käyntiosoite
Besöksadress
Office

Puhelin
Telefon
Telephone

Faksi
Fax
Fax

s-posti, internet
e-post, internet
e-mail, internet

PL 30
00023 Valtioneuvosto

Hallituskatu 3 A
Helsinki

0295 16001
+358 295 16001

kirjaamo.mmm@gov.fi

Maaseutulinja: Asetetut tavoitteet vastuullisen ja uudistuvan ruokajärjestelmän kilpailukyvyyn parantamiseksi sekä yhteiskunnan vahvistamiseksi monipuolisen yritystoiminnan, menestyvän maaseudun, monipaikkaisuuden ja verkostojen avulla toteutuivat hyvin. Rahoituskauden 2014—2020 sekä Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman siirtymäkauden toimeenpano jatkuivat suunnitelmien mukaisesti ja ohjelman sidonta- ja maksatusosuudet olivat Suomen maksuprofiiliin mukaan suunnitelmassa tavoitteessa.

Uuden CAP-suunnitelmakauden 2023—2027 ensimmäinen pinta-ala- ja eläintukien kaikille tuenhakijoille sähköisesti toteutettu päähaku hoidettiin onnistuneesti. Tuenhakijoille annettiin lisäksi tarpeellinen mahdollisuus täydentää ensimmäistä kertaa toimeenpantavaksi tulleiden tukimuotojen syysilmoituksiin liittyviä hakuja. Maksajavirastotehtäville asetetut tavoitteet saavutettiin ja myös ulkopuolisten arviointien mukaan maksajaviraston varainhoito toimi hyvin. Tämä näkyi myös rahoitusoikaisujen vähäisenä määränä.

Pinta-ala- ja eläintuissa maksuaikataulut ja niiden taustojen selvittäminen on vienyt paljon resursseja. Yhteisen maatalouspolitiikan uudistus on tuonut mukanaan joukon uusia tukijärjestelmiä, jotka ovat lisänneet erillisten maksutapahtumien määriä. Maksut on toteutettu ennakkoon ilmoitetun maksusuunnitelman mukaisesti. Viljelijätukien viestintä vaikeassa muutostilanteessa on toiminut hyvin. Erityisesti viljelijä uutiskirje on havainnollinen ja hyvän vastaanoton saanut viestintämuoto. Myös tukiin liittyvä muu monipuolinen koulutustarjonta, videot ja muu koulutusmateriaali ovat ELY-keskuksilta tulleen palutteen mukaan olleet viljelijöille hyvin tärkeitä laajassa tukijärjestelmien muutostilanteessa. Unionin lainsäädännön edellyttämät pinta-ala- ja eläintukien sähköiset järjestelmät ja prosessit on saatu toimimaan hyvin EU-asetusten ja ohjeiden myöhäisestä valmistumisesta ja niukasta resurssitilanteesta huolimatta.

CAP-suunnitelman ensimmäisenä toimeenpanovuotena maaseudun kehittämisen sidonta- ja maksatusmäärät olivat vähäisiä toimeenpanon hitaasta käynnistymisestä johtuen. Maaseutuverkoston toiminta oli vireää ja maaseudun paikallista toimintaa edistettiin aktiivisesti. Virasto oli käynnistämässä vähävaraisten avun ohjelmaa (ESR+).

Elintarvikeketjulinja: Virastolle asetetut tavoitteet vastuullisen ja uudistuvan ruokajärjestelmän kilpailukyvyyn paranemiseksi toteutuivat hyvin. Elintarvikeeturvallisuuden taso säilyi hyvänä, kuten myös kasvintuhojien, eläinten hyvinvoinnin ja mikrobilääkeresistenssin tila. Lintuinfluenssaa todettiin ensimmäisen kerran turkiseläimissä, yhteensä 71 turkistarhalla, joista tartunta hävitettiin lopettamalla eläimet. Lintuinfluenssaa esiintyi tavanomaista enemmän luonnonvaraisissa linnuissa, erityisesti lokeissa, aiheuttaen lokkien joukkokuolemia useilla paikkakunnilla. Tämän vuoksi eläinlääkintähuoltomäärärahojen tarve kasvoi huomattavasti jo vuonna 2023 (6,3 milj. euroa, lähes 3,5 milj. euroa vuonna 2022), vaikka suurin osa tarhojen korvauksista siirtyi vuodelle 2024. Kasvitautilien osalta tilanne on ollut hyvä, vaikka tomaatin ruskokurttuvirus onkin työllistänyt virastoa. Uuden lainsäädännön edellyttämä muiden viranomaisten ja toimijoiden ohjeistaminen ja kouluttaminen jatkuivat. Myös afrikkalaisen sikaruton ja kasvintuhojien varautumissuunnitelmien kehittämistyö jatkui. Koirarekisteri otettiin käyttöön.

Elintarvikkeiden ja muiden maataloustuotteiden viennin edistäminen oli aktiivista, elintarvikkeita vietiin lähes 2,2 miljardin arvosta ja uusia vientimarkkinoita saatiin avattua. Elintarvikkeiden ja kasvuotteiden kauttakuljetukset Suomen läpi Venäjälle lisääntyivät selvästi ja aiheuttivat lisätyötä ja uudelleenjärjestelyjä, kunnes rajanylityspaikat suljettiin.

Laboratorio- ja tutkimuslinja: Vaatimusten mukaisia diagnostiikka- ja analyysipalveluja on ollut riittävästi saatavilla, palveluanalytiikka toteutettiin asetetuissa tavoiteajoissa ja analyysi- ja diagnostiikkapalveluja ja niiden akkreditointia sekä sähköistä asiointia kehitettiin edelleen. PCR-tekniikan ja kogenomisekvensoinnin käyttö eläin- ja kasvitautiliepidemioiden ja ruokamykytysten selvittämiseksi lisääntyi ja samalla kustannukset.

Yhteisrahoitteisen tutkimustoiminnan rahoitus lähes kaksinkertaistui edellisvuoteen verrattuna ulkopuolisen rahoituksen lisääntyessä ja omarahoitusosuuden pienentyessä. Tutkimusta tehtiin kaikilla strategisesti tärkeillä tehtäväalueilla. Tieteellisesti referoitujen julkaisujen määrä (51 kpl) nousi (33 kpl vuonna 2022). Muiden julkaisujen määrä säilyi edelleen hyvällä tasolla.

Ministeriön kannanotto

- **Ruokavirasto on toteuttanut vuoden 2023 tulossopimuksessa sovittuja toimenpiteitä ja tukenut toiminnallaan hallinnonalan yhteiskunnallisen vaikuttavuuden tavoitteita hyvin.**

- **Maksajavirastotehtäville asetetut tavoitteet sekä tavoitteet ruokajärjestelmän kilpailukyvyyn ja kannattavuuden, luonnonvaratalouden toimintaedellytysten, markkinoiden vakaan toiminnan sekä maaseudun elinvoimaisuuden ja maaseutuverkostojen toiminnan turvaamiseksi saavutettiin toimintaympäristön epävarmuuksista huolimatta.**
- **CAP-suunnitelmassa suunniteltujen varainhoitovuoden 2023 maaseudun kehittämisen toimenpiteiden maksut eivät toteutuneet neuvontapalveluita ja tiettyjä sektoritoimia lukuun ottamatta. Jotta Suomelle ei aiheutuisi ongelmia tulostavoitteiden saavuttamisessa, tulisi varainhoitovuoden 2024 aikana saada tehokkaalla toimeenpanolla CAP-suunnitelman mukainen tavoitetaso kiinni.**
- **Turkiseläinten lintuinfluenssaepidemia työllisti ja se hoidettiin mallikkaasti ottaen huomioon sen poikkeuksellinen laajuus. Taudin ehkäisy- ja saneeraustoimien tutkimusta ja kehittämistä tulee edelleen jatkaa erityisesti suurten eläintilojen tautitapausten varalta. Varautuminen afrikkalaisen sikaruton ja lintuinfluenssan varalta säilyy edelleen yhtenä painopisteenä.**
- **Maatalouden tuotantopanosten turvallisuus sekä kasvinterveys säilyivät hyvällä tasolla.**
- **Ruokaviraston osallistuminen maankäyttösektorin ilmastotoimenpidekokonaisuuteen on aktiivista ja hyödyllistä. Ruokavirastolla oli myös merkittävä rooli työryhmässä, joka valmisti uuden metsäpuiden siemenviljelysten perustamisohjelman MMM:n johdolla.**
- **EU:n yhteisen kalastuspolitiikan seuraamusjärjestelmän toimeenpanon seuraamusten määrääminen on tehostunut, mikä näkyy mm. avoimena olevien rikkomusepäilyjen lukumäärissä. Ministeriö toistaa kuitenkin maininnan siitä, että Ruokavirasto ei useana vuonna olleesta tulostavoitteesta huolimatta ole vielä kehittänyt soveltamislinjauksia seuraamusten vaikuttavuuden ja toimijoiden yhdenvertaisen kohtelun varmistamiseksi sekä soveltamislinjausten analysoimiseksi.**

b) Toiminnallinen tehokkuus

Vuonna 2023 toiminnan ja talouden sopeuttamistoimia jatkettiin noudattamalla tiukkaa talous- ja rekrytointikuria. Sopeuttamistarvetta kasvattaa muun muassa tietojärjestelmien ylläpitomenojen voimakas kasvu ja CAP-suunnitelmakauden 2023—2027 uudet vaatimukset. Vuoden 2023 toteutettuja sopeutustoimia olivat mm. toiminnan mukauttaminen, tehtävien priorisointi ja karsiminen, tarkka henkilöstöbudjettisuunnittelu, maksullisen toiminnan tarkastelu sekä toimitilahanke. Toimet eivät kuitenkaan riittäneet, sillä Ruokavirastossa käynnistettiin yhteistoimintaneuvottelut keväällä 2024. Tähän vaikuttivat osaltaan myös pääministeri Orpon hallitusohjelman sopeuttamistoimenpiteet.

Ruokaviraston taloudellinen tilanne on haastava, mikä näkyy myös toimintamenoäärärahan vuodelle 2024 siirtyvän erän supistumisena. Vuodelle 2024 siirtynyt määräraha jäi yhteensä 4,9 milj. euroa edellisvuotta (14,0 milj. euroa vuonna 2022) pienemmäksi ollen yhteensä 9,1 milj. euroa, mikä on bruttomenoista 7,3 % (12,5 %). Siirtyvästä erästä oli 5,8 milj. euroa (9,6 milj. euroa) sidottu muun muassa ministeriön ja valtiovarainministeriön tietojärjestelmiin liittyviin tuottavuushankkeisiin ja elintarvikemarkkinavaltuutetun toiminnan rahoitukseen. Sitomattoman siirtyvän määrärahan määrä aleni lähes 2,7 milj. eurolla edellisvuodesta ollen 3,3 milj. euroa, mitä ei voida pitää riittävänä viraston kokoon nähden. Virasto on joutunut käyttämään sitomatonta siirtyvää erää merkittävästi kasvaneisiin IT-järjestelmien jatkuvan kehittämisen ja ylläpidon menoihin. Viraston tulee edelleen jatkaa sopeuttamistoimia ja varmistua siitä, että siirtyvä erä nousee tulevana vuosina tasolle, joka mahdollistaa toiminnan häiriöttömän jatkuvuuden.

Maksullisen toiminnan kustannusvastaavuus nousi 88 % (81 % vuonna 2022). Julkisoikeudellisen toiminnan kustannusvastaavuus oli 93 % (82%) ja liiketaloudellisen 53 % (58 %) ilman hintatukea. Vuoden 2023 talousarviossa oli hintatukeen osoitettu 0,8 milj. euroa maksullisten eläintautitukimusten, joilla pyritään havaitsemaan ja seuraamaan vastustettavia ja uhkaavia eläintauteja, hintojen alentamiseen ja se tilinpäätöksen mukaan käytettiin kokonaan vuonna 2023 (0,97 milj. euroa). Hintatuen määrä tarkistettiin vuoden 2023 talousarviossa alemmalle 0,8 milj. euron tasolle (1,0 milj. euroa) hintatuen siirtyvän erän kasvun vuoksi.

Vuonna 2023 maksullisen toiminnan hintoja korotettiin ja tiedon kaupallistamista selvitettiin. Maksullista toiminnan hankkeessa tarkasteltiin kustannuslaskentaa ja hinnoittelua sekä lisättiin tietoutta kustannuksista. Työ jatkuu ja seurannasta saadut tiedot otetaan huomioon 1.1.2025 voimaan tulevan maksuasetuksen valmistelussa. Ruokaviraston tulee kiinnittää myös huomiota liiketaloudellisen maksullisen toiminnan kustannusvastaavuuden parantamiseen.

Maaseutuohjelmakauden 2014—2020 ja sen siirtymäkauden pinta-alaperusteisten tukien sekä yritys-, hanke ja rakennetukien sähköinen tukihakuprosentti kasvoivat täyteen 100 %:iin (95 % ja 98 % vuonna 2022). Yritys-, hanke- ja rakennetukivarojen maksuprosentit sidonnoista ja rahoitussuunnitelmasta

kasvoivat edelliseen vuoteen nähden. Sen sijaan CAP-suunnitelmakauden ensimmäisen toimeenpanovuoden maaseudun kehittämisen sidonta- ja maksatusmäärät olivat vähäisiä.

Ruokaviraston kestävä kehityksen ohjelma valmistui keväällä 2023 ja ohjelman toteutus aloitettiin virastossa kasvattamalla tietoisuutta kestävä kehityksen tavoitteista ja niiden yhteyksistä viraston strategiaan tavoitteisiin. Ruokaviraston valmiussuunnitelma päivitettiin.

Ruokavirasto arvioi, että toiminnallisen tuloksellisuuden tavoitteet toteutuivat pääosin. Tavoitteet ovat kuitenkin osin pitkän aikavälin tavoitteita, joita viedään eteenpäin suunnitelmallisesti etenevissä projekteissa. Toimenpiteistä määrällisesti eniten haasteita oli tietojärjestelmäohjelmien edistämässä.

Ministeriön kannanotto

- **Virasto saavutti haasteellisessa tilanteessa pääosin sille asetetut toiminnallisen tuloksellisuuden tavoitteet.**
- **Ministeriö pitää tarpeellisena, että virasto päivittää digitalisaatiosuunnitelmaa säännöllisesti sekä ottaa huomioon ministeriön sekä pääministeri Orpon hallitusohjelman painotukset ja tavoitteet.**
- **Ministeriö pitää tärkeänä digitalisaation tiekartan ajantasaisuutta ja digiprosessin kehittämistä osana tulostuotantoa. Tämä mahdollistaisi tietojärjestelmäasioiden paremman vuosittaisen aikataulutuksen ja integroimisen osaksi vuotuista tulossopimusvalmistelua.**
- **Eräiden tietojärjestelmäohjelmien etenemisessä ja aikataulussa pysymisessä oli edelleen haasteita. Haasteet liittyivät erityisesti ELTE-, SALLI-, CAP27- ja ILMO-hankkeisiin sekä koirarekisteriin. Ministeriö pitää tärkeänä, että virasto varmistaa menneeseen olevien kehittämishankkeiden riittävän resurssoinnin ja etenemisen suunnitellusti. Tämä tulisi ottaa huomioon uusia kehittämishankkeita suunniteltaessa.**
- **Haasteellisessa taloustilanteessa viraston tulee edelleen noudattaa suunnitelmallista ja tarkkaa taloudenpitoa sekä rekrytointimahdollisuuksien arvioimista.**
- **Ministeriö on huolissaan viraston siirtyvän erän tasosta. Se on kokonaisuuteen nähden riittämättömällä tasolla (n. 7.3 %), Ministeriön suositus siirtyvän erän tasosta on 8–12 % bruttomenoista.**
- **Ministeriö pitää hyvänä, että Ruokaviraston käsittelemien Kemera-lain takaisinperintäesitysten ja -päätösten määrät kasvoivat selvästi vuonna 2023 (175 kpl v. 2023, 135 kpl v. 2022, 77 kpl v. 2021).**
- **Virasto yhdessä ministeriön kanssa seuraa maksullisen toiminnan kustannusvastavuuden kehittymistä ja jatkaa toimenpiteitä maksullisen toiminnan alijäämäisyyden johdosta maksullisen toiminnan kannattavuuden parantamiseksi. Seurannasta saadut tiedot pyritään ottamaan huomioon 1.1.2025 voimaan tulevan maksuasetuksen valmistelussa.**
- **Osaavan ja riittävänä resurssin varmistaminen keskeisiin prosesseihin on tärkeää. Etenkin maaseudun kehittämistoimenpiteiden valtuuksien käytön seurannan luotettavuus tulee varmistaa. Tällä on keskeinen rooli mm. EU-rahoituksen mahdollisimman täysimääräisen kotiuttamisen mahdollistamiseksi.**

c) Tuotokset ja laadunhallinta

Huolimatta toimintaympäristön haastavien kriisitilanteiden (Venäjän hyökkäyssota Ukrainaan, lintuinfluenssaepidemia) aiheuttamasta poikkeustilanteesta Ruokavirasto pystyi toteuttamaan suunnitellusti ruokaketjun valvonnan yhtenäistämistä, pinta-ala ja eläintukien hakuja ja -maksuja, sekä eläintautien ja kasvintuhoojien diagnostiikka- ja laboratoriopalveluja koskevat palvelulupaukset. Maaseuturahaston hanke-, yritys- ja rakennetukien hallinnointijärjestelmän osalta työtä oli uuden lainsäädännön myötä paljon ja aikataulupaineet suuret, em. järjestelmän osalta toteutettiin vain ne välttämättömät toiminnallisuudet, jotka tarvittiin hakujen toteuttamiseksi. Muut alkuperäiset suunnitellut toiminnallisuudet Ruokavirasto on luvannut toteuttaa myöhemmin.

Elintarviketurvallisuuteen, eläin- ja kasvitauteihin liittyvät laboratoriotutkimusten määrä kasvoi. Valvonnan toimenpiteiden määrä laski elintarviketurvallisuudessa ja kasvintuotannossa, mutta kasvoi edelleen eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvonnassa. Viraston toimintakertomuksessa on esitetty monipuoliset tiedot suoritteiden määristä ja palvelukyvystä.

Ruokaviraston palvelujen asiakaskokemusta ja -tyytyväisyyttä voidaan pitää edelleen hyvänä palvelutyytyväisyyttä selvittävien pikapalautekyselyjen tulosten valossa, sillä asiakastyytyväisyydeksi niiden osalta hieman kasvoi (3,14) edellisvuoteen nähden (3,07) (asteikolla 1–4). Vuonna 2023 toteutettiin

Ruokaviraston ensimmäiset laajat kumppaniväyvyyskyselyt aluehallintovirastoille ja kuntien maaseutuhallinnon yhteistoiminta-alueille. Kokonaisarvosanaksi Ruokaviraston toiminnalle aluehallintovirastot antoivat 2,58 ja kuntien maaseutuhallinnon YT-alueet 2,92.

Ministeriön kannanotto

- **Venäjän hyökkäyssodan takia muuttunut toimintaympäristö entisestään korostaa tietoturvallisten tietojärjestelmien merkitystä. Ministeriö pitää tärkeänä, että viraston digitaalisen turvallisuuden hallintajärjestelmä ja keskeiset tietojärjestelmät on arvioitu ja todettu vaatimusten mukaiseksi. Myös tietoriskien hallinnan jatkuva parantaminen on muuttuneessa toimintaympäristössä erityisen tärkeää.**

d) Henkilöstövoimavarojen hallinta ja kehittäminen

Voimavarojen hallinnassa pääpaino oli tehtävien priorisointityöllä, jotta tehtävät saataisiin hallitusti mitoitettua virastolle määriteltyihin voimavaroihin. Tavoitteen saavuttaminen oli haastavaa yhtä aikaa vakavien kriisien hoitamisen, laajamittaisen digitalisaation, CAP-suunnitelmakauden valmistelun ja virastolle osoitettujen uusien lakisääteisten tehtävien kanssa. Virastotalouden tiukasta säästö- ja rekrytointikurista johtuva henkilöstövoimavarojen niukkuus suhteessa toimintaan on merkittävä riski viraston toiminnalle.

Viraston henkilöstömäärä säilyi lähes vuoden 2022 tasolla ollen 1027 henkilötyövuotta (htv). Henkilömäärän tason säilymisen taustalla oli muun muassa panostaminen IT-toimintaan (useat tuottavuushankkeet). Henkilöstömenot kasvoivat edellisvuoteen nähden 3,1 milj. euroa ja niiden osuus oli hieman yli puolet toiminnan kuluista. Kasvua selittää valtion virka- ja työehtosopimuksen mukaiset korotukset, viraston panostus IT-toimintaan tuottavuushankkeiden tueksi sekä muun muassa lintuinfluenssaepidemian hoitoon tarvittut lisäresurssit.

Viraston työtyytyväisyyttä mittaava kokonaisindeksi aleni ollen 3,66 (3,68 vuonna 2022). Tulosta voidaan pitää hyvänä ottaen huomioon viraston haastava taloustilanne, lintuinfluenssan aiheuttama poikkeustilanne ja CAP-suunnitelmakauden käynnistyminen. Myös sairauspoissaolojen määrä oli edellisvuotta hieman alempi ollen 9,8 työpäivää/htv (10,6 työpäivää/htv), ja selvästi korkeampi kuin valtiolla keskimäärin (4,9 työpäivää/htv vuonna 2022).

Vaikkakin yllä olevat mittarit ovat yleisesti hyvällä tasolla ja virasto pystyi selviytymään tehtävistään, on ministeriö huolissaan kriittisten tehtävien resursoinnista ja henkilöstön jaksamisesta työpaineessa ja kriisien keskellä. Tehtävien priorisointia ja toiminnan sopeuttamista tehtiin virastossa aktiivisesti vuonna 2023 ja asia oli esillä yhteisissä palavereissa ministeriön kanssa. Koko virastoa koskevaa priorisointi- ja sopeuttamistyötä on jatkettava vuonna 2024.

Ministeriön kannanotto

- **Ministeriö pitää tärkeänä, että viraston johto kiinnittää erityistä huomiota henkilöstön jaksamiseen sekä henkilöstön hyvinvoinnin vahvistamiseen sekä etsii ratkaisuja tilanteen hallintaan erityisesti käynnissä olevien yhteistoimintaneuvottelujen vuoksi ja hallituksen hallinnonaloille kohdistamien valtionhallinnon tehtävien ja velvoitteiden vähentämiseen liittyvien sopeuttamiskeskustelujen yhteydessä.**
- **Ministeriö pitää edelleen tärkeänä, että virasto etsii aktiivisesti keinoja resurssien kohdentamiseen viraston toiminnan kannalta keskeisiin tehtäviin ja huomioi ministeriön strategialinjaukset. Viraston tulee edelleen kiinnittää huomiota sisäisen tiedonkulun ja yhteistyön varmistamiseen eri linjojen, substanssiyksiköiden sekä taloushallinnon ja tietohallinnon välillä.**

2. Tuloksellisuusraportoinnin perusteiden asianmukaisuus ja kehittämistarpeet

Tuloksellisuusraportointi on monipuolista ja asianmukaista. Viraston laskentatoimi on tuottanut riittävät ulkoisessa ohjauksessa tarvittavat tiedot sekä talousarvioasetuksen (1243/1992) 63 ja 65 §:ssä edellytetyt tiedot. Ministeriö pitää hyvänä, että virasto on edelleen kehittänyt tilinpäätöksen rakennetta, yhtenäisempää esitystapaa ja sisällön analyysia. Asiat on tilinpäätöksessä ilmaistu johdonmukaisesti ja avoimesti. Jatkossa olisi hyvä kiinnittää huomiota asioiden priorisointiin, tiivistämiseen ja esittämistapaan. Tunnuslukujen ja niiden arvioinnin kehitystyö jatkuu yhdessä ministeriön kanssa.

Valtiontalouden tarkastusviraston mukaan virasto on noudattanut talousarviota ja sitä koskevia keskeisiä säännöksiä lukuun ottamatta vuodelle 2024 kuuluvien menojen kohdentamista talousarvion ja valtion talousarviosta annetun asetuksen 5 a §:n vastaisesti vuoden 2023 menoiksi (1,3 milj. euroa) momentilla 30.20.20 (Eläinlääkintähuolto ja kasvintuhoojien torjunta, arviomääräraha). Menettelyllä on valtion talousarviosta annetun lain 7 §:n vastaisesti pidennetty arviomäärärahan käyttöaikaa. Ministeriö pitää tärkeänä, että virasto kehittää maksatusprosessia ja käyttää erityistä huolellisuutta vuoden vaihteen maksatusten kohdentamisessa tilivuoteen sekä ottaa toiminnassaan huomioon muut tilintarkastajien suositukset.

3. Ministeriön esitys viraston toimenpiteiksi tuloksellisuuden parantamiseksi

Viraston taloustilanne ja sopeuttamistarpeet (ml. pääministeri Orpon hallituksen sopeuttamistoimet) sekä siirtyvän määrärahan taso tulevat edelleen edellyttämään virastolta aktiivisia ja suunnitelmallisia sopeuttamistoimia.

Tietojärjestelmien ylläpidon ja jatkuvan kehittämisen menojen kasvu on merkittävin yksittäinen viraston sopeuttamistarvetta lisäävä tekijä. Ruokavirasto vastaa lukuisien tietojärjestelmien ylläpidosta ja kehittämisestä, vaikka hyödyt pääosin kohdentuvat muille organisaatiolle kuten aluehallintoviranomaiset tai kunnat. Ministeriö pitää tärkeänä, että virasto jatkaa vaihtoehtoisten toimintamallien valmistelua, joilla varmistettaisiin ylläpidon rahoitus.

Ministeriö pitää hyvänä viraston tekemää johdonmukaista, suunnitelmallista ja ennakoivaa tietojärjestelmien kehittämistyötä, joka on perustunut viraston digitalisaatiosuunnitelmaan ja kehittämisen tiekartaan. Ministeriö pitää tärkeänä, että virasto tuo ennakoivasti muutostarpeita ja esiselvityshankkeita linjattavaksi tulossopimusvalmistelun yhteydessä. Kehittämishankkeissa on edelleen pyrittävä toiminnan, palveluiden ja prosessien uudistamiseen ja parempaan tiedon, talouden ja henkilöressurssien hallintaan sekä tietojärjestelmien ja tietovarantojen yhteentoimivuuteen. Riittävä toimintaprosessien kehittämisen ja hankehallinnan osaaminen on varmistettava.

Ruokavirastossa on käynnissä monia merkittäviä tietojärjestelmäinvestointeja (mm. rahastokauden 2023—2027 tietojärjestelmät). Toiminnan tehostumisen osoittamiseksi investointien synnyttämien vaikutusten ja kustannussäästöjen arviointia ja seurantaa tulee kehittää sekä viraston että hankkeiden hyödynsaajien osalta. Voimavarojen ollessa niukat yhtäältä kuntien ja aluehallinnon ohjauksen ja toisaalta prosessien sähköistykseen merkitys korostuu.

Mittava järjestelmäkehitys on vuosien kuluessa tuottanut suuren tietojärjestelmäkokonaisuuden, jonka ajan tasalla pitäminen edellyttää suunnittelua ja kasvavaa työmäärää ja rahallista panostusta. Tästä syystä on riskinä, että tietojärjestelmäkokonaisuuden ylläpitoon tarvittavien resurssien suuri määrä vaarantaa perustehtävien ja akuuttien kriisitehtävien hoidon. Ministeriö kannustaa Ruokavirastoa edelleen kiinnittämään huomiota toiminnan ja tietojärjestelmien toteutuksen, myös hallinnonalan sisällä ja poikkihallinnollisesti sekä elinkaaren suunnitelmallisuuteen ja riskienhallintaan, ja näin pienentämään organisaation ydintoiminnalle mahdollisesti aiheutuvaa riskiä. Tietojärjestelmien ylläpidon ja kehittämisen jatkuvasta kasvusta johtuen ministeriö pitää tärkeänä, että toimintamallien tehokkuutta seurataan ja kehitetään jatkuvasti huomioiden kasvavat volyymit.

Ministeriö pitää tärkeänä, että Ruokavirasto kiinnittää erityistä huomiota toiminnan suunnittelussa tehtävien priorisointiin ja riskienarviointiin suhteessa käytettävissä oleviin resursseihin, myös viraston ohjauksessa muuta hallintoa. Muutosten läpivienti, myös aluehallintouudistuksen osalta, on tärkeä toteuttaa aidosti osallistavalla johtamisella ja huomioimalla henkilöstön osaamisen ja hyvinvoinnin turvaaminen. Myös joustavuutta henkilöressurssien käytössä yli viraston sisäisten organisaatorajojen tulee kehittää edelleen.

Ministeriö pitää tärkeänä, että Ruokavirasto jatkaa maksullisen toiminnan alijäämäisyyden korjaamiseksi tehtäviä toimenpiteitä ja maksullisen toiminnan kannattavuuden parantamiseksi. Ministeriö pitää tärkeänä, että tilintarkastajien, todentamisviranomaisen ja muiden tarkastuselinten sekä tehtyjen tietojärjestelmäselvitysten suositukset otetaan toiminnassa sekä tietojärjestelmien kehittämisessä huomioon ja korjataan havaitut puutteet.

4. Ministeriön omat toimenpiteet viraston tuloksellisuuden parantamiseksi

Ministeriö seuraa yhdessä Ruokaviraston kanssa viraston tulosohjausprosessin sekä tietojärjestelmien ja talouden suunnittelu- ja seurantamallien toimivuutta. Lisäksi ministeriö seuraa ja osallistuu tarvittaessa viraston tehtävien priorisointia sekä IT-toiminnan kehittämistä ja suunnittelua koskevien linjausten valmisteluun. Ministeriö edistää lisäksi omalta osaltaan digitalisaatiokehityksen kannalta tärkeitä yhteentoimivuuden ja poikkihallinnollisten toimintamallien kehittämisen prosesseja. Ministeriön ja Ruokaviraston yhdessä valmistelemia tunnuslukukokonaisuuksia tarkistetaan ministeriön (hallinnon-alan) strategian päivityksen jälkeen. Ministeriön seuraa yhdessä Ruokaviraston kanssa maksullisen toiminnan kustannusvastaavuuden kehittymistä. Seurannasta saadut tiedot pyritään mahdollisuuksien mukaan ottamaan huomioon 1.1.2025 voimaan tulevan maksuasetuksen valmistelussa.

Kansliapäällikkö

Pekka Pesonen

Osastopäällikkö

Minna-Mari Kaila

Tiedoksi

Valtiovarainministeriö
Valtiontalouden tarkastusvirasto
Valtiokonttori
MMM/osastot ja toimialat
MMM/HAKE/ohjaus- ja talousyksikkö
MMM/RO/yksiköt

VN/6649/2024-MMM-2

Seuraavat henkilöt ovat allekirjoittaneet tämän asiakirjan sähköisesti /

Följande personer har undertecknat denna handling elektroniskt /

This document has been signed electronically by the following persons: